

SEMMANARI CONSTITUCIONAL,

POLITIC Y MERCANTIL

DE MALLORCA.

del Disátte 2 de Dezembre de 1820.

CONSTITUCIÓ POLÍTICA DE LA MONARQUÍA ESPAÑOLA.

Constitució politica es un conjunt de Lleis qu'establexen el módo côm s'ha de governar una Nació. Nozaltres la tenim desd' el principi de la fundació de la nôstra; de módo qu'al venir los Cartajinezos ja se dividia en moltras Republicas unidas y confederadas qui tenía cada qual una Constitució y Lleis establidas. Durant los sigles en qu'estos y los Romans cauzáran á los Españòls un sens fi de desgracias: may faltá Constitució; puis mentras la sua ambició y crueldad regava de llagrimas y sanc los camps d' unas Republicas, las altras se feran el espant de los séus exèrcits y el terror de los séus Impèris, rezóltas á morir per la sua Llei y Libertad.

Víngerén los Godos, y unint Lleis del seu pais á Lleis Románas y Españolas, formáran una Constitució mes bôna que totas las de las altras Naciones, y fundáren la Monarquía. Visquéran felices los Españòls bax del mándo de la Lley, fins que los Reys olvidánse de la sua observáncia, no es torbáren á tocar ab las mans que d'ella dependex la conservació y permanência de los Estads, y que d'el seu abandóno se seguex sensa remey la destrucció y ruína de los matexos.

Arribáren los Môros, y los Españòls no sabent perque havían de peleár, fojren fins Astúrias, ahont reunids per Pelayo, restablíren la Constitució, y féren cara á los inimics. El Cêl doná la ma á las suus armas; y retrocediren los Môros ab tal confusió y dezorde qu'es mataban ells en b' ells, y ab tanta mortandád que cazi no'n quedó un per contarlió. Altres però ocupáren el sén llóc, y desde l' Africa acudíren á l' España côm á moscas, côm mes en mataban mes ni havía; firmes però y fòrts los Españòls en el seu propózit á pôc á pôc arribáren á desneggarlos; pero

hagué de ser á forsa de sanc, de temps, y de paciència. A porció que los treyan cada Provincia formav' un Reyne separat, y quand se acabá la reconquista d' España se trobá aquesta Nació governada per tantas Constitucions còm Reynes ey havia.

Aragó tenia unas Corts qui donáven la Lley, l'anullavan, y la interpretávan. Ellas y no'l Rey pozavan las contribucions: y este no podía puja'n el Trôno que no jurás antes la Constitució: y al coronarló per Rey se li feya present, *que la Nació qui tota junta era molt més qu' el Rey, y qui seperad cada qual era tant com ell, era la qui't feya Rey; pero que si no feya lo que devia, no.*

Castilla tenia cazi lo matex, y per hont se vuya las Corts eran sempre las que feyan y donávan la Lley, y las qui feyan el Rey, y las qui li llevavan la Corona si lo merexia. Axí fons en Don Pere el Cruel, Rey de Castilla; coronant las Corts en lloc seu al Conte de Trastamára del qual descendex el gran Rey Fernando seté qui tant felisment mos govèrne.

Ab Lleis tan essel-lents la Nació Españòla havía pujad fins en el grau més alt d' esplendor y de glòria, quant un Rey estranjér succeí en el trôno y comensáran alta vegada las amarguras y desgracias. A la fôrsa llevá la Constitució, y rompuda aquesta barreira, ja no tengué mes Lley qu' el seu capríx; ja pogué dur los Españòls á morir entre mil guèrras injustas y afluxadoras; y pozarlos crescudas contribucions de qui altri s' aprofitáva. Ells no sufriren un dezorde tan infamiós, ni miráren sens' indignació el fruit del seu suor emplead en enriquir traidors viis y aduladors sensa pietad. Alsan sens temór el crit d' álarma, Padilla capitanéa, á los Castelláns, Lanusa á los Aragonezos, y corren valerosos á vencer per la Lley ó á morir dolcement per la Llibertad.... Ja corre la sanc per cazi totas las parts del Reyne.... pero ¡ay! qu' encare que la Justicia y la Llibertad deven ser mes venturozas que la Tirania, aquesta trianfá, y ferós y orgulloza en la victòria, estabblí la persecució còm á Lley, uniplí las prezens de gloriosos innocents, fé de l' España el dolorós teatro d' escandalozos suplicis.

Tots aquets mals, y áltres de que no's pod fer memòria sensa llagrimas en los uis, á pasos de jegant dayan la Nació Españòla á una perdició irremediable, y tot d' una sería estat axí, si no fosen vinguds los bôns Reynads de Fernando sizé y de Carlos tercer en los que tinguéren protecció las ciéncias, los arts, l' industria, l' agricultura, la navegació y el comêrs, s' obriren canals de navegació, se feren camins, se férén viatjes, s' estabbliren escòlas, tot enave be, tot feya progrésos, y tot presentava un quadre

3

bestant hermós : res faltava sino el restabliment de la Constitució: aquest no tingué efecte, moriren aquests Reys y estiguérem pijjós qu' antes. Fóren los seus Reynads semblants á un llum en mix d' una nit fosca y tempestuoza, qui mentras dona claredad , dirigex los pasos, y es el consól y la alegríá de los caminants ; però si per desgracia s' apágue, los dexa mes perduds, mes trists, y mes desconsolads.

Espania quedá moribunda, se negava dins un mar alborotad d' ansias y d' amarguras, la paraula *Constitució* s' era fet un cuantrabandol, y desgraciad d' el qui publicament la pronunciava : ja may los Reys per donar Lleys convocavan las Corts, esent axí que no las podían donar sens' ellas, y per suplir aquesta falta, abuzant de la bondad d' el Poble se pozava en los decrets *valga com si fos fet en las Corts*. Si algu dezijjós del be de la sua Patria, obría la boca per mostrár á los seus Conciutedans el camí de la felicitad y la ventura : confuzas quedavan las suas dolsas veus per los crids amars de la tiranía, de l' ipocresía, y de la superstició, puis los dolents havian donat entenent á la gent senzilla qu' aquesta los enganaven, esent axí que desijjavan solament el seu bé y la sua dicha. Si algu demostrava llums y capacidat prontament estáve llevad d' esmix perque algun dia no descubrigés las suas matútas, y los dugués á pèrda. Y per acabarló de corrompre y desconcertarió tot, l'òmens venuds per l' interés, ab un descáro sens igual arrancáren de los llibres de Lleys las pòcas bónas que 'y havian quedadas, y tinguéren la temeridad de ferné de nòus, y la desvergòña de pozar 'y unicament las qui los acomodáren. L' Espania ja no tenía Lley sino una confusió de Lleys qui cuantradintse unas á las aïtras donaven pèu á plets interminabbles, y llóc á fér enbuis y picardías. Era de priméra y precisa necesidad el restabliment de la Constitució y no podía ser d' altra manéra. La sua falta havía atapid la Nació de traidors y d' inimics qui la destruían : las rendas del Estad enavan á ferra pilla : una guerra injusta, cruel, y dezoladóra afligía á los Españòls, y mentras ab una má manejjavan las armas cuantre los Francezos, ab l' altra amparavan á las Corts reunidas en Cadis qui renovavan aquesta Constitució ojiècte de tot el nòstro amor, y de tota la nostr' esperanza. Constitució de govèrn Monárquic representatiu qui res mos du de nòu sinó la col·locació, clasificació, y distribució de las Lleys antigas, es dir, qui conté las matexas Lleys que 'y havia antes ; pozadas però en l' orde que correspon perque rezult entr' ellas un sistéma complet d' unió y armonía, y distribuidas d' un móde qui afians perpetuament la sua ezzistència. Constitució qui

fe la felicitad de los Españols en altre temps, la màtexa felicitad qu'are los destina la Divina Providència: que los prepara la fertilitat de los seus camps: que los proporciona el bon clima de que disfrutan: que los facilita la capacitat y los talents de qu'están dotats: que los promet la firmeza y la constancia del seu caracter: que los assegura el amor del orde, y de l'unió fôrta qu'entr'ells ténen feta, jurada, y establida: y qu'en fin totas las ventajas que poden esperar del'observancia de la matexa.

Honór puis y etèrna glòria á los Sabis qui tornáran la Patria en el seu ser, y qui'n pòcas planas, declaráren, explicáren, y aseñaláren los drets y obligacions de cada qual. L'història pasará los seus nòms de generació en generació. La gratitud los escriurá en marmol y en bronz, còm igualment en lletres d'or los de los esforsads, de los valerosos, de los intrèpids, de los grands, y il-lustres Patriòtes qui clamand per la conservació de la vida d'el Rey, y per el restabliment de la Constitució, féren cara, envestíren, y tiráren per terra l'arbitrariedad y el despotisme, y apartaren del costad del Rey á los mals conseyers tornantlo per el camí qu'ells no li havian dexad prenda.

La Patria etèrnament tendrá'n dolsa memòria el gran nòm y la determinació franca, libre, voluntária, generosa, d'el immortal, del incomparable Rey de las Españas el Señor Dón Fernando seté que Deu guard: Ja may s'olvidará d'el gran benefici que li ha fet regonexent y jurant la Constitució de la Monarquía la qual mos du tota espècie de bens, esent un de los primérs la perpètua observància de la Religió Catòlica Apostòlica Romana, proibint l'ezzercici de qualsevòl altra: La major honra, potestad, y seguretat del Rey impeding el que mos puga fôr mal algun: y la jermendad, unió, pau y concòrdia de tots nozaltres libres y iguals devant la Lley sensa distinció de rics ni de pòbres per el càstic de los delictes, y per el prèmi del mèrit y de la virtud.

Encare que la Constitució no es obscura, n'intrincada, estám rezolts á donar una explicació de los articles mes importants. ¡Ojala logréim dissipar l'esperit d'obstinació y parcialidad per el qual alguns sense sebre porque, no vòlen conixer el prèu gran y el valor inestimable d'una obra tant precioza! No dirém que sia acabada y sens defèctes, son hòmens qui l'han feta, y de precis du estampada la sua condició; però no tenim repáro en donar per segur que per are es la més adequada al actual estad de la nòstra Nació, y á quant puguen dezijjar Religió, culto, Tròno, administració de Justicia y de rendas, Ezzercit, abolicció de privilèjis, igualdad devant la Lley, seguretat personal y real, Llibertad d'

5.
imprenta protegida per Lleys bones; ¿que mes volém porque siam
respettads, defensads, y asegurads, los nòstros drets, la nostra
Llibertad, y de conseguint la nòstra dicha?

MILICIA NACIONAL.

Deya un Miliciano á set ó vuit companeros qui feyan rol-let á uy de Sòl: Tots som ya Ciutadans Militars, y en nozaltres no se deu mirar sino una partida d'homens de be en qui la Patria ha pozad la sua confiança. La seguretat publica está bax de nòstro carrec: agafar los malfectors está bax de la nòstra obligació: y derramar fins á l'ultima gòta de sanc en defènsa de la Constitució es el principal motiu del nòstro institud. Nozaltres sòm una partida d'amics qui mos sòm aplegats acudint á la veu de la Patria com altres bònss fills qui 's reunexen al contorn del seu Pare per ser en el seu costad en tótas ocaziõs. Nozaltres elegim los nòstros majors: no los están sujèctes sino 'n el temps de facció: ells se deven portar com amics qui mandan á amics: per ells y per nozaltres las penas son iguals: y lo qui mos ha de servir de més castic es el ser privads del honor de servir en aquesta Milicia; pena que se mos pozará si feim alguna falta en el servici, ó si no cumplim las órdes que se mos donarán.

Entre nozaltres no 'y pod haver gent qui tenga mettáfere. Ni los qui 's son fets d'una altra Nació: ni los qui han pres empléo d'altre Rey ó Govern: ni los qui 's son vists condemnads á penas afflictivas ó infamatòrias: ni los qui sinc añas consecutius sensa llecència del Rey han estad fore del Reyne; poden estar en aquesta Milicia. Ni aduc ey pòden entrar los qui tenen pendent cuant: ells cauza criminal: ni los criads: ni los qui han fet banca-rotas: ni los qui deuen á los caudals publiccs: ni los vagos, es dir, los qui no tenen ofici, empleo, ni módo de viure conegud.

Nozaltres, puis, que tenim l'honor de ser contads entre los defensors de la Patria ¿serém l'armús, ferém el sord á las suas veus quant mos crida y mos dóna armas per defensarle? uniguemmos, correguém á las órdes de los nòstros Comandants, fesém reflexió sobre 'l carrec que tenim, y caiga lo asot de las armas Nacionals demunt los qui s'atrevescan á insultar la nòstra Nació, ó á resistir á los mandatos de las Corts y del Rey. Estirém sempre á la defènsa de la Religió de los nòstros Pares: reverenciérém á los seus Ministres: respetterém la sagrada y inviolable persona del Rey, y dirém sempre ab las armas ab las mans: Viva la Constitució, viva la Religió, viva el Rey, y viva la Nació.

Pastora, l'alegría que tinguérem de jurar la Constitució fonsens igual; però tota se convertí'n tristó apenas haviam acabat de fér festas y de donár gracias á Deu per haver ubèrt los uis al nòstro Monárca. Mos arribá la mala noticia qu' á Mallòrca hey havía la pèsta dels Mòros, y qu' á Son Servera y Artá se'n morían còm á ratas. Exó'n llevá per algun temps las gánas de sebre lo que deyan las gazetas y diaris perqu' estimava mes informarme del modo de salvarmos la vida, puis prime's la camísa qu' el sáyo. Confés qu' en costá molt de trebay, perque tu saps molt be qu' encare que Pastor som afeñtad de quatre noticias, y m' agrade sebre lo que pása per el Món, y més en el dia qui tenim las Corts y el Rey qui unanimes trebayen per estabblir un bòn govèrn, y á pòc á pòc compòndrer las vazas perqu' el Món no's fet tot en b' un día.

Are ja véus si tens motiu per donarmé tanta reñina perque no he *esplomiguesad* los punts de la Constitució, segons lo que prometéres á las Pastoras d' Ayamans quant tornéres de las festas Constitucionals. Però qu' hem de fer? las dónas sempre voléu tenir raó, y no vos feis carrec de las circunstancias. Are vax á fér el tén gust, are qui gracias á Deu y á las bõnas dispozicions de la Junta Superior de Sanidad y del Inspectór del Cordó, qui sabéren en el principi aturar el mal en el sèu origen, que de lo contrari Mallòrca ja sería un dezèrt, y ventura que tinguérem al Rey, los Ministres, y los Diputats de Còrts Mallorquins qui féren tot lo posibble, y també los Catalans y Valencians qui mos enviáren molts de socorros per podermos sostenir, are còm dic qui de tauladas en avall, parex que podem estar fora d' ansia; tornaré'm á las priméras lletras, parlaré'm de la Constitució, veuré'm quins efèctes ha produït, y miraré'm quins beneficis mos da particularment á nozaltres pajezos qui érem la somereta de toïòm, qui tót queya demunt la nòstra esquena qui sempre duyem la pèst al fórn, y qui érem arribads á un punt qui no se podía viurer. Pero'n el dia nozaltres ja sòm una de las parts més essencials, y major en nombre de la Nació libre, de l' España dichoza, ja no som vexalls, ni's claus de ningú. L' art de pajés era despreñiad, solament mos conexían per fermós pagar, *pága pajés, ja 'u pagarà'l pajés* ere l' espresió més uzual, se reyan de nozaltres, y mos duyán còm un burot per la rifa quatre comandaris qui no valían dos doblés y qui no heurían afinad caze seva un dia de mijja fcsca. Però'n el día nozaltres ja tenim representació Nacio-

nal; tenim dret á la Soberanía qu' hem recobrad' ab la Constitu-
ció; per el premi, ó per el càstic som tots uns devant la Lley;
nozaltres elegim á los qui mos comandan, y si cas no podém donar
la culpa á ningú; y tenim mil altres prerrogativas y facultads qu'
antes no teníam.

T' admirarás de veure lo molt qu' han trebeyad las Corts per
fer florir el Reyne. Ellas trobáren la Nació sens un doblé y
carregada de deutes, y han trobad ja mēdis per tornarne molts,
y cazi desquitarlé, y pagar tot lo corrent sensa carregar mes pa-
gements ni drets, antes bé l' aña 21 pagarém molt menos, y d'
aquí tres mezos ja no 'y haurá estēis de tebac ni de sal. Si, Pas-
tóra, tot anirá be, las Corts serán la nōstra fortuna, fé contes
qu' ells ló entenen mes que nozaltres, y el Rey Fernando el gran,
Pare de la Patria, Rey libre, Rey gloriós, Rey constitucional no
's cāsa ni may se cansará de mirar per el be de tots, are qui
se 's dezenganad.

Aquestas firas he perlad ab alguns pajezos de diferents Vilas
molt lletruds, y en pōc temps s' han llevad las llegañas de devant
los uis, perque la Llibertad d' imprenta mos fa veure las cōsas axí
cōm sōm y qu' antes eran un mistēri, mes poza á la vista tot lo
qui pase 'n el Govērn tant de bé cōm de mal, y en b' exō con-
xém per hōn se guañe y per hōn se pērd, y qui va tort, y qui va
á s' en endret. Disatte vendrá un ámo de Petra el veurás y senti-
rás perlar un pajés en calsons amples. Pasaréu algunas vel-ladas
devertidas pñs alguns m' han promés que vendrán á veurermos
sols per sentirte cantar las cansons de la Constitució.

A V Í S.

S' está imprimint un llibre qui será de molta utilitat á
tots los Oficiais y Sergents de la Milicia Nacional: se
ha procurat reuni en ell tots los principis de instrucció
militar que pōlen necesitar, omitint los qui no son del
cas; contendrá la instrucció del recluta y la de compa-
ñía. Se admeten suscripcions á la llibrería de Carbonell
á se Plase de Cort, y en la imprenta de García.

<i>Prèus corrents de.</i>	<i>Palma.</i>	<i>Inca.</i>	<i>Sineu.</i>
	li. s. d.	li. s. d.	li. s. d.
Xexa, la barcella.	20	19	18
Blat gros.	18 6	18	17
Blat manut.	17	16 6	16
Blat forastér.	18 6		
Blat de la pedra.	14 6		
Ordí.	7 6	7	6 8
Sivada.	5	4 2	4
Faves grosses, l' almut.	2 8	2 2	11
Faves petites.	2 4	1 10	
Faves forasteras.			
Favons.	2 4		
Monjetas blancas.	5	3 8	
Monjetas negras.	4 2		
Siurons.	4 2		
Fazols.	4	3 4	
Guixas.	2 2		
Mellas, la quartera.	2 15	2 10	
Besó, lo quintá.	10		
Garrovas.	16	16 6	
Formajje.	12		
Llana.	14 10		
Llí.			
Llí forastér.	55		
Cañom.	16		
Páya.	8		
Sucre blanc, la lliura.	4 6	3 4	
Sucre terciat.	3 6	4	4
Arrós.	1 4	1 4	1 4
Oli vell, cortá.	1 6		1 11
Oli novell.	1 3	1 1	1 8
Olivas, lo almut.	2		1 6
Tosinos de past, la arrova.	2 16	2 12	2 6
Tosinos de aglá.	2		
Moltó, la lliura.	9	8	
Bou.	7		
Carn comuna.	6 6	5	

IMPRENTA DE FELIP GUASP.